

**SO‘Z VA E’TIQOD ERKINLIGI – INSONNING AJRALMAS
HUQUQI**

Uskinov Rasul Nuratdinovich

TDYU huzuridagi M.Vosiqova nomidagi

Akademik litseyning 1.15 guruh talabasi

rasuluskinov@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada so‘z va e’tiqod erkinligi insonning ajralmas huquqi sifatida keng yoritiladi. So‘z va e’tiqod erkinligi har bir insonning fikr bildirish, o‘z qarashlarini erkin ifoda etish va diniy e’tiqodga ega bo‘lish yoki bo‘lmaslik huquqini kafolatlaydi. Bu huquq demokratiyaning muhim poydevorlaridan biri bo‘lib, huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati barpo etishda alohida o‘rin tutadi.*

Maqolada O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasi asosida so‘z va fikr erkinligi masalasi tahlil qilinadi. Ushbu modda har bir fuqaroning o‘z fikrini erkin ifoda etish, axborot izlash va tarqatish huquqiga ega ekanligini belgilaydi. Shuningdek, xalqaro huquqiy me‘yorlar va inson huquqlari bo‘yicha xalqaro konvensiyalar asosida so‘z va fikr erkinligining global ahamiyati ham ko‘rib chiqiladi.

Maqolada ushbu huquqning buzilishi holatlari, uni cheklash omillari va jamiyatda so‘z erkinligini ta‘minlash uchun zarur shart-sharoitlar ham tahlil qilinadi. Shu bilan birga, demokratik jamiyatda fikr erkinligi va e’tiqod huquqining rivojlanishi yo‘lidagi dolzarb masalalar ham yoritiladi.

Kalit so‘zlar: *so‘z erkinligi, e’tiqod erkinligi, inson huquqlari, demokratiya, konstitutsiya, 33-modda, fikr ifodalash huquqi, axborot erkinligi, diniy erkinlik, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati, xalqaro me‘yorlar, adolat, inson sha’ni va qadr-qimmati.*

So‘z va e’tiqod erkinligi insonning ajralmas huquqi.

Soʻz va eʼtiqod erkinligi har bir insonning ajralmas huquqi boʻlib, demokratik jamiyatning asosiy tamoyillaridan biri hisoblanadi. Ushbu huquq har bir kishiga oʻz fikrlarini erkin ifoda etish, maʼlumot olish va tarqatish, oʻz eʼtiqodi asosida yashash imkoniyatini taʼminlaydi. Soʻz va eʼtiqod erkinligi **shaxsiy erkinlik**, huquqiy davlat va adolatli jamiyat barpo etishda muhim omil sanaladi.

Soʻz va eʼtiqod erkinligi insonning shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy taraqqiyoti uchun muhim omillardan biridir. Erkin fikr almashinuvi va eʼtiqodga hurmat jamiyatda bagʻrikenglik va totuvlikni mustahkamlaydi. Biroq, bu erkinlik mutlaq boʻlib qolmasligi, boshqa insonlarning huquq va erkinliklariga tahdid solmasligi lozim. Shu bois, huquqiy davlatda soʻz va eʼtiqod erkinligi qonuniy asoslar bilan tartibga solinadi.

Oʻzbekistonda soʻz va eʼtiqod erkinligi borasida muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Axborot olish va tarqatish imkoniyatlarining kengayishi, diniy eʼtiqodga oid qonunchilikning takomillashtirilishi bu boradagi ijobiy oʻzgarishlarning natijasidir. Biroq, ushbu huquqlarning amalda toʻliq taʼminlanishi uchun doimiy huquqiy islohotlar va fuqarolarning huquqiy ongi oshirilishi lozim.

Hozirgi kunda dunyoning turli hududlarida soʻz va eʼtiqod erkinligi bilan bogʻliq turli muammolar kuzatilmoqda. Ayrim davlatlarda senzura va cheklovlar mavjud boʻlsa, baʼzi joylarda odamlarning eʼtiqodiga boʻlgan hurmatsizlik muammosi dolzarbdir. Bunday holatlarning oldini olish uchun jamiyatda huquqiy madaniyat va tolerantlikni rivojlantirish zarur.

Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasi.

Konstitutsiyaning 33-moddasida quyidagilar nazarda tutilgan:

Har bir shaxs soʻz va fikr erkinligiga ega.

Har kim axborotni erkin izlash, olish va tarqatish huquqiga ega.

Fikr bildirish huquqi konstitutsiyaviy tuzum, davlat xavfsizligi, jamoat tartibi, aholining axloqi yoki huquqlarini buzmasligi lozim.

Bu modda nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham ahamiyatga ega boʻlgan inson huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. Har bir fuqaro jamiyat va davlat

hayotida faol ishtirok etishi uchun fikrlarini erkin ifoda etish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak.

So'z va e'tiqod erkinligining xalqaro huquqiy me'yorlari

So'z va e'tiqod erkinligi masalasi xalqaro huquqiy hujjatlarda ham keng yoritilgan. Xususan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining 1948-yilda qabul qilingan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 19-moddasida quyidagicha belgilangan:

“Har bir inson fikr va so'z erkinligiga ega. Ushbu huquq kishi o'z fikriga egalik qilish, har qanday vosita orqali va davlat chegaralaridan qat'i nazar axborotni izlash, olish va tarqatish erkinligini o'z ichiga oladi.”

Shuningdek, 1966-yilda qabul qilingan Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro paktning 19-moddasida ham bu huquq keng yoritilgan. Ushbu pakt O'zbekiston tomonidan ham ratifikatsiya qilingan bo'lib, mamlakatimizning xalqaro majburiyatlari doirasida so'z erkinligini ta'minlash zaruriyatini belgilaydi.

So'z erkinligining demokratik jamiyatdagi o'rni

Demokratik jamiyatning ajralmas qismi bo'lmish so'z erkinligi quyidagi omillarni ta'minlaydi:

Shaxsiy rivojlanish: Insonning o'z fikrlarini erkin ifoda etishi uning shaxs sifatida shakllanishi va rivojlanishiga yordam beradi.

Ommaviy axborot vositalarining erkinligi: Mustaqil matbuot jamiyatdagi muhim muammolarni yoritib, fuqarolarni xabardor qiladi.

Davlat boshqaruvi ustidan jamoatchilik nazorati: Fuqarolar davlat siyosati va qarorlarini muhokama qilish orqali boshqaruvda ishtirok etadi.

Fan va madaniyat taraqqiyoti: Ilmiy va ijodiy erkinlikning ta'minlanishi jamiyatning intellektual rivojlanishiga xizmat qiladi.

So'z erkinligi va uning cheklovlari

Garchi so'z erkinligi muhim huquq bo'lsa-da, u mutlaq cheksiz emas. Ushbu huquqni amalga oshirishda quyidagi masalalar inobatga olinishi lozim:

Davlat xavfsizligi va konstitutsiyaviy tuzumga tahdid soluvchi harakatlar taqiqlangan.

Diniy va milliy nafrat qo'zg'atuvchi chiqishlar qabul qilib bo'lmaydi.

Boshqa shaxslarning sha'ni va qadr-qimmatiga putur yetkazish taqiqlangan.

O'zbekistonda so'z erkinligini ta'minlash choralari

O'zbekistonda so'z va e'tiqod erkinligini rivojlantirish borasida quyidagi sa'y-harakatlar olib borilmoqda:

OAV faoliyati uchun qulay muhit yaratilmoqda.

Jurnalistlar va blogerlarning huquqlari himoya qilinmoqda.

Ommaviy axborot vositalarida ochiqlik va shaffoflik ta'minlanmoqda.

Fuqarolar o'z fikrlarini ifoda etishlari uchun turli platformalar yaratilmoqda.

Xulosa

So'z va e'tiqod erkinligi demokratik jamiyatning ajralmas qismi bo'lib, har bir fuqaroning huquqiy va ijtimoiy hayotida muhim o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasi ushbu huquqni kafolatlab, uni xalqaro standartlarga muvofiq tarzda rivojlantirishga qaratilgan. Davlat va jamiyat tomonidan ushbu erkinlikning ta'minlanishi mamlakatimizda huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini shakllantirish yo'lida muhim qadamlardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, 1948-yil.
3. Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt, 1966-yil.
4. Huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati rivoji bo'yicha ilmiy maqolalar va monografiyalar.